

Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, 1923-03-19 ir 20, iš Miuncheno - į Būgius

Mielas Vandukai, juk jau trys savaitės, kaip tu toli, ir aš vienas vienužis!

Mielas Vandukai, juk jau trys savaitės, kaip tu toli, ir aš vienas vienužis! Kaip laikas slenka, kaip dūšia keičias! O iš Tavęs taip maža žinučių, ir aš dabar taip vienas! Ir mano laikas toks vienodas! Dienos skęsta darbe, kažkur toli toli už nepermatomų kalnų, už neperplaukiamų marių, už nepereinamų girių. Vakarai gi – vienas pašėlęs liūdesys, tamsios pavasario ūkanos, drėgnas dangus ir kažkoks keturių polių vėjas. O naktys – sapnai, tokie karšti, tokie laukiniai! Aušta rytas – ir vėlei darbas, ir vėlei liūdesys, ir vėlei klejonė! Ir nėr man pastogės, ir nėr rimasties valandėlės! O ši paskutinė savaitė praslinko dar blogiau – tik jau dėl visai kitokios priežasties: staiga pasidarė pas mane visiškas finansinis krizis – išėjo kažkokia kvaila istorija su čekiais, kad aš juos turėjau realizuoti jau senai, o dar iki šiol nieko neturiu. Prasiskolinau, nusmukau. Bet manau, kad šią savaitę jau būtinai turi pavykt juos realizuoti, tai vėl pasitaisysiu. Tiesą pasakius[,] gyvenant Miunchene man dar pirmą kartą taip pasitaiko. Tiek to jau – manau, kad ryto jau bus piningai. –

Per tas tris savaites aš tik vieną kartą „sugriešijau“ – pereitą šeštadienį (užvakar), kai atsisėdau su dr. Gyliu [1] per pietus 1 valandą šachmatais lošti, tai pralošėm iki 1 val. nakties neatsikeldami iš vietos. Paliko šeštadienį mano universitetas ir knygos tenai, tai šandie (šv. Juozapo diena – čia šventė) ir vakar neturėjau[,] kas daryti. Vakar iš liūdnumo verčiau Otokaro Bžezinos labai liūdnas didingas eiles [-] poemą [2], o šandie buvau išėjęs už miesto pėsčias 13 kilometrų, žinoma[,] vienas. Šandie tokia pavasario diena, tiek saulės, toks smagus vėjas, Izaras taip žaliai, perregimai žvilgėdamas šnarėdamas plaukia, o aš ėjau toli toli pakalnėmis, pakriaušėmis, pasinėręs saulėj.

Man rodos, kad aš dabar vėl naują krizį gyvenu. Dabar pajutau kažkokį neišpasakytą pasibjaurėjimą visiems straipsniams, feljetonams, kuriuos iki šiol rašiau ir verčiau. Nuo to laiko, kai paskutinį kartą matėmės, nieko neparašiau ir negaliu rašyti, taip bjauru[,] už tai dabar vėlei jaučiu tokį ilgesį literatūros, į kurią vėlei noriu grįžti, kurią buvau apleidęs, kurią buvau užmiršęs.

Bet kokių gilių pėdsakų paliko redakcija [3] ir paskui nelaiminga publicistika dūšioj! Kaip sunku iš to išsivaduoti, kaip sunku tą raugą, raukšlėtą, sukempėjusį[,] numesti! Kitaip negalima to padaryti, kaip tik dar kartą gimti! Ir aš noriu save sukempėjusį palaidoti ir dar kartą gimti, ir turiu tai padaryti. Nes jeigu to nepadarysiu – tuomet jau nebus manęs. Bus tiktai kažkoks liūdnumo simbolis, kažkoks slankiojantis šešėlis, kažkokia apsiniaukusi dargana, bet manęs nebus. Ir gal dabar gerai, kad aš taip vienas esu. Čia semiu stiprybės, čia kaupiuos savęsp, čia raudodamas noriu tyliuosiuos liūnus apleisti, kur žali maurai plūduruoja ir varlės kūkuoja.

Ir dyvinas daiktas! Kai pajutau savy neapykantą savęs, savo gyvenimo, savo pirmųkščių samprotavimų, tiek dabar idėjų reiškias, tiek dabar vaizdų, tiek vidaus kaitros! Nežinau[,] ar aš suskubsiu ką padaryti, bet aš noriu, aš ieškau formų, kelių, aš ieškau nematomuose daiktuose gyvybės pradžiapradės...

Gavau laišką iš Liudo Giros [4], kuriame jis rašo, kad jis dabar „Skaitymų“ redaktorius[,] ir kviečia rašyti. Kviečia rašyti ir Puida [5] į [„]Gaires[“]. Aš Girai rytoj pat parašysiu gerą laišką, parašysiu jam ir apie Tavo straipsnį [6] (gal jau tu būsi buvusi pas jį?), parašysiu jam straipsnį [7]. Taip-pat sutiksiu ir „Gairėse“ rašyti, kurioms aš turbūt duosiu mano Bžezinos vertimus [8] – kad tu žinotum[,] koks tai įstabus daiktas tasai Bžezina! Kokia galia, kokia gyvybė, koks jis vienas pasauly ir kaip jame visas pasaulis sukauptas! - - - - -

Tu atleisk, kad aš pereitą kartą tau tokį neišmintingą laišką išsiunčiau, bet nuo to karto prasidėjo manyje kažkoks judėjimas, ir dabar, rodos, kad kiek geriau. Tik tu rašai man taip maža! Ar tiesa, kad

tu manęs nepasiilgai[?] O aš?! Kaip aš galėčiau pasakyti! Tokias ilgas ilgas valandas tau dūmoju ir naktį sapnuoju, ir dar man labiau liūdna, kad Tu manęs nepasiilgai! Vandukai mylimas, mylimas mano! Kaip būtų gerai, kad šandie nuo tavęs nor mažutėlis laiškutis būtų! Kaip būtų gerai!

Šandie jau antradienis – 20 – šandie pro mano langą vėl saulė – giedra – kaitra – o aš tuoj vėlei eisiu universiteto rūmuose lindėti.

Tiktai iš Lietuvos vis kažkokios liūdnos žinios, viena už kitą liūdnesnė, sujaudina tiktai, išblaško mintis, perveria, ir vėl blaškaisi žmogus, kol susikaupi.

Bet tai gal iš dalies ir pastiprina – reikia keltis, reikia eiti, reikia kovoti, savo dalią rūstybės dievui ant altoriaus nešti. Ir gal gerai, kad rūstybės dievui, nes malonės dievas tiktai lengvomis sapno bangomis užliūliuoja. Bet tu nepyk, kad aš tau niekus rašau.

Aš noriu, kad Tu viską žinotum, kuo aš gyvenu, kad aš nebūčiau toks vienas, toks liūdnas.

Aš tavęs labai labai pasiilgau ir tavo laiškučio laukiu kaip mylimos mylimos pasakos, kad aš galėčiau vėl kiek užsimiršti ir gyventi tolių saulėtose pakalnėse. Vandukai mano, parašyk man nors vieną gerą žodelį, o aš tau tiek saulėtų sapnų išausiu!

Tegu banguojas gyvenimas kaip liūliuojantis okeanas, o aš vis grįžtu į tave pasiilgęs ir susigraužęs, ir jeigu dūšia mano blaškos, jeigu aš ateinu į tave vis kitas, tai man rodos, kad aš Tave vis labiau ir labiau myliu! Ar tai „тихий ужас“ [9], ar tai „бурное сумашествие“ [10], ar tai giedras saulėtas džiaugsmas, Tu esi man tas saulėtas pasakų kampelis, kur aš esu savas, kur aš jaučiu gyvybę ir amžinastį, kur aš myliu ir dainuoju.

Vandukai mano, bučiuoju Tave visą stipriai, stipriai.

Tavo vienužis Bal[.]

23 19-20/III

KOMENTARAI

- [1] Antanas Gylys (1894–1966), gydytojas psichiatras. 1917–1924 m. studijavo Miuncheno universitete. 1921 m. įgijo filosofijos daktaro laipsnį.
- [2] Otokar Bžezina (1868–1929), čekų poetas simbolistas. Jo kūryba Balys Sruoga susidomėjo 1922 m. vasarą, ketino išsamiai analizuoti: „Gavau čekų kalba Otokar Bžezina raštus ir turiu juos, ir vokiečių kalba skaitau – rašysiu studiją: įstabus dalykas!“ (Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, 1922-07-08, iš Miuncheno – į Berlyną, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 664, l. 1v).
- [3] Balys Sruoga 1921–1923 m. buvo dienraščio *Lietuva* redaktorius.
- [4] Liudas Gira (1884–1946), rašytojas, nuo 1923 m. redagavo literatūros ir kritikos žurnalą *Skaitymai*.
- [5] Kazys Puida (1883–1945), rašytojas, 1923–1924 m. redagavo ir leido literatūros, meno ir kritikos žurnalą *Gairės*, kuriame daugiausia publikuota neoromantinės ir simbolistinės krypties kūryba.

- [6] Vanda Daugirdaitė, konsultuodamasi su Baliu Sruoga, parengė spaudai straipsnį apie vokiečių rašytoją Waldemar Bonsels (1880–1952), jo gyvenimą, asmenybę, kūrybą, žr. Vanda Daugirdaitė, „Valdemaras Bonsels“, in: *Skaitymai*, Kaunas, kn. 22, 1923, p. 140–163. Balys Sruoga žurnalo *Skaitymai* redaktoriui Liudui Girai rekomendavo Vandos Daugirdaitės straipsnį priimti ir jį išspausdinti: „Dar vienas dalykas. Ar jau buvo pas Tave, ar dar ateis p[ane]lė Daugirdaitė su straipsniu apie Bonsels[ą]. Būtų gera, kad galėtum jį įdėt. Man pačiam teko jis redaguoti, ir Bonse[l]są a[š] gerai pažįstu: mano nuomone, straipsnis dėtinas. Tiesa, aš į Bonselsą žiūriu visai kitaip ir taip niekuomet apie jį nerašyčiau, kaip ten parašyta, bet galima apie [jį] ir taip rašyt – ir tai turi savo raciją. Jei įdėsi – bus labai stipri materialinė ir moralinė parama pradedančioms studijoms“ (Balio Sruogos laiškas Liudui Girai, iš Miuncheno – į Kauną, 1923-04-21, in: *LNMMB RKRS*, f. 7, b. 794, l. 2r).
- [7] Balys Sruoga, „Laiškai apie kultūrą“, in: *Skaitymai*, Kaunas, kn. 22, 1923, p. 79–105. Šį straipsnį Balys Sruoga pradėjo rašyti 1916 m. Petrograde, bendradarbiaudamas su dailininku Adomu Varnu, baigė rašyti 1922-02-02 Miunchene. Kitam žurnalo numeriui pasiūlytas dar vienas straipsnis: Balys Sruoga, „Keletas minčių Jurgio Savickio „Šventadienio sonetus“ paskaičius“, in: *Skaitymai*, Kaunas, kn. 23, 1923, p. 150–174. Apie šiuo darbus, nerimą dėl jų išspausdinimo, savijautą, finansinę padėtį Balys Sruoga rašė plačiau: „Šiuo tarpu pasiunčiu žadėtą straipsnelį apie Jurgio Savickio knygą. Kiek per ilga išėjo įžanga, bet trumpiau pasisakyti aš jau nebemokėjau, o pasisakyti reikia – perdėm jau įgriso scholastikų di[le]tantiškumas. // Vargu bau reikėtų kas šiame straipsnely trumpinti. Viena prašytau – nepadaryti taip, kaip Krėvė padarė su mano straipsniu „Laiškai apie kultūrą“ – kad jam kur velniai snukį nusvilintų. Ir šiame, ir kituose rašiniuose man reikia pasiremti kai kuriais išvadžiojimais iš ano straipsnio, bet Krėvė, pažadėjęs spausdinti – nesiteikė man nei pranešti, kad nebus spausdinamas, – ir antri metai kažkur riogso. Iš to be reikalo man tenka kitur kartotis ir nervus gadint Krėvę bekeikiant. Taigi, aną straipsnį „Laiškai apie kultūrą“, jei jis jau „Skaitymų“ aukštybei nepritiko, nužemintai prašau įduot K[aziui] Puidai – „Gairėms“. Jeigu kartais, einant L[ietuv]ių m[eno] k[ūr]ėjų draugijos nutarimu, su juo ryši[ai] nepalaikomi, prašau pasiųst jam paštu – kaip nors išlaidas atlyginsiu. [...] // Jei ir šį straipsnelį turėtų ištikti „Laiškų apie kultūrą“ laimė – tai prašau ir jį persiųsdinti „Gairėms““ (Balio Sruogos laiškas Liudui Girai, po 1923-04-04, iš Miuncheno – į Kauną, in: *LNMMB RKRS*, f. 7, b. 794, l. 1r-v); „Paskui jau pernai aš buvau pasiuntęs „Skaitymams“ ilgą straipsnį „Laiškai apie kultūrą“ – Krėvė vis žadėjo dėt, ir nežinau, kur jis padėjo. Ar neištrauktum kur iš ma[i]šo? Galimas daiktas, kad jie „Skaitymams“ netinka, tai tuomet atiduodu tavo valiai – atiduok kam nors kitam, kad ir ne taip vožniam žurnalui (tik ne Krupavičiaus!), by tik honorarą mokėti. Mat aš vis tik rengiuos kada nors baigt universitetą ir turiu labai daug darbų, tai ir rašyt maža tenka. Iki šiol užsidarbiaudavau pinigų rašydamas į „Naujienas“, bet man tai taip įkyrėjo, kad aš daugiau nebegaliu. Tik žmogus smulkėji, daugiau nieko! Aš mielai noru rašytau daugiau į „Skaitymus“. Žiūrėk, ar galėtum man garantuoti į mėnesį 150 litų (15 dol[erių]) uždarbio – ir kiek [už] tai turėčiau parašyti? Jei galėtum garantuoti – aš tuomet visas pereinu jūsų žinion. Dabar aš nieko rimtesnio neturiu parašęs ir negaliu rašyt, nes paskendau į logikos problemas (nesijuok!). Jei jūs neturite recenzijos Savickio knygos „Šventadienio sonetai“ – tai aš netrukus atsiųsiu. Gegužės mėnesį atsiųsiu stambesnę 2–3 ar gal 4 lankų straipsnį „Lietuvių dainų elementai“ (stilistikos studijos metmenos), kuris, tikiuos, jums tiks. Bet man pinigų reikia, aš jų neturiu, o turiu gyvent ir mokintis. Būtų gera žinot šiuo reikalu Tavo nuomonę. [...] // Būtų gerai, kad tu parašytum del čia mano minėtų abejonių. O mano straipsnį „Laiškai apie kultūrą“ geriausia atiduok Puidos „Gairėms“ – aš laikau neutralitetą ir su niekuo pyktis nenoriu“ (Balio Sruogos laiškas Liudui Girai, 1923-04-21, iš Miuncheno – į Kauną, in: *LNMMB RKRS*, f. 7, b. 794, l. 1r-v); „O šiuo tarpu pasiūlytau: kiek seniau aš esu pasiuntęs „Skaitymams“ straipsnį „Laiškai apie kultūrą ir sąmonę“ – „Skaitymų“ dūšiai jis yra pikta pagunda. Gal geriau tiktų „Gairėms“. Jeigu jis pozitingai ir nėra tobulas ar labai mandras, bet jame yra pakankamai medžiagos, kad mūsų publicistikoj pradėt skandalą ir smegenų pažaliavusią košeleną piktais pipirais pabarstyti. Todel pasiūlau atsiimt tą straipsnį iš „Skaitymų“ (Girai pranešiau, kad išduot) – būt gerai, kad bent dalis antroj knygoj tilptų“ (Balio Sruogos laiškas Vytautui Bičiūnui, 1923-03-21, iš Miuncheno – į Kauną, in: *VUB RS*, f. 1, b. 262, l. 1v).

- [8] Balys Sruoga eilių vertimą įteikė žurnalo „Gairės“ redaktoriui Vytautui Bičiūnui: „Siunčiu kol kas vertimą iš čekų originalo – Bžezinos eilių. Nor[s] aš nei iš vieno, nei iš antro laiško neturiu jokio supratimo apie „Gairių“ uždavinį ir apie jų fizionomijos perspektyvas, nei apie pagrindus, tačiau manau, kad ne pro šalį būtų ir mums Bžezinos dvasia pasiūgėti“ (Balio Sruogos laiškas Vytautui Bičiūnui, iš Miuncheno – į Kauną, 1923-03-21, in: *VUB RS*, f. 1, b. 262, l. 1r). Otokar Bžezina, „Vigilijos“ [I. Sargais mes budim tavo], [II. Klausykite! Spindulių daina], [III. O Amžino Žodžio Galia!], vertė Balys Sruoga, in: *Gairės*, 1923, Nr. 2, p. 1–3; dar žr. in: *Balys Sruoga, Raštai, t. 5I: Vertimai*, parengė Algis Samulionis, Rimas Žilinskas, redagavo Donata Linčiuvienė, Rimas Žilinskas, Vilnius: Alma littera, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1998, p. 137–141. Vertimo istoriją žr. Rimas Žilinskas, „Paaiškinimai“, in: *Ibid.*, p. 789–790. Tekstas, kurį mini Balys Sruoga, čekų kalba: Otokar Bžezina, *Básnické spisy*, Praha, 1920, p. 123–126.
- [9] „Тихий ужас“ rus = „tylus siaubas“.
- [10] „Бурное сумашествие“ rus = „audringa beprotybė“.